Община Варна
Дирекция „Превенции“

Информационен БЮЛЕТИН

Обзор на наблюдаваните тенденции, свързани с употребата на наркотични вещества, разпространението на ХИВ/СПИН, детските противообществени прояви и правонарушения и трафика на хора – Варна 2020

ОБЗОР НА НАБЛЮДАВАНИТЕ ТЕНДЕНЦИИ, СВЪРЗАНИ С УПОТРЕБАТА НА НАРКОТИЧНИ ВЕЩЕСТВА – ВАРНА 2020

До началото на 2020 г. наблюдавахме стабилност в тенденциите на разпространението и употребата на наркотични вещества в града, както и на свързаните здравни, социални и правни последици. Най-малко всеки четвърти варненец на възраст над 15 години е имал *(поне веднъж в живота си)* история на употреба на някакво незаконно наркотично вещество. Сред пълнолетното население не се отчитаха различия по отношение на образователно ниво, социален статус или полова принадлежност. Като цяло употребата и за двете групи *(подрастващи и възрастни)* имаше характер на експериментиране или инцидентна/нередовна консумация, с цел забавление. Марихуаната оставаше най-разпространената дрога сред всички възрастови групи. На второ място се нареждаха производни на амфетамина, кокаин и екстази. Опиатите/опиоидите бяха значително по-слабо разпространени, в сравнение с минали години, когато хероинът беше проблемно вещество №1. Наблюдаваше се слабо търсене на нови психоактивни вещества (*особено от групата на синтетичните канабиноиди)*, на хашиш и на халюциногени.

След въвеждането на противоепидемичните мерки през 2020 г., насочени към ограничаване разпространението на COVID-19, настъпиха динамични промени в утвърдените модели на социалното ни функциониране.

Различни експертни мнения сочат, че е възможна някаква промяна на поведението, свързано с употребата на психоактивни вещества, но не и на нагласите. Така например в едно проучване сред общото население на възраст 15-64 г. в Република България на „Глобал Метрикс" ЕООД, проведено в края на 2020 г., по поръчка и с методологическата подкрепа на Националния фокусен център за наркотици и наркомании е докладвано, че във връзка с пандемията от COVID-19 и наложените ограничения, за над половината *(56,2%)* от употребилите не са настъпили промени по отношение на тяхната употреба на наркотици. 1,7% от тях заявяват, че употребяват по-рядко, а 0,8% в по-малки количества.

Продължителното затваряне на дискотеки, нощни клубове и др. „пренесе" употребата в домашни условия. Наблюдаваните поведенчески модели на лица, които инцидентно или нередовно употребяват вещества с цел забавление показват по- голяма склонност към комбинирана употреба на наркотици и алкохол. При тези модели се наблюдава и по-често консумация на производни на амфетамина спрямо кокаин, вероятно поради по-лесната достъпност и приемлива цена. Такъв вид употреба крие по-големи рискове за увеличаване на ръста от здравни последици като интоксикации и клинично проявление на зависимо поведение.

ЗДРАВНИ ПОСЛЕДИЦИ

През последните няколко години основните предизвикателства пред здравната система в град Варна бяха свързани с увеличаващите се случаи на остри интоксикации и комбинираната злоупотреба със стимуланти, алкохол и канабис *(марихуана)*. Не-фаталните спешни случаи сред пълнолетното население бележеха ръст при интоксикациите с марихуана и производни на амфетамина, докато сред подрастващите ситуацията оставаше непроменена. Преобладаващата част от пациентите, хоспитализирани с психично/поведенческо разстройство, дължащо се на употреба на психоактивни вещества са били с комбинирана зависимост към стимуланти, алкохол и марихуана.

Каква е ситуацията през изминалата 2020 г.

Спешни медицински случаи, свързани с употреба на наркотици

Източник на информация - Клиника по остри отравяния и токсикоалергии в ВМА МБАЛ-Варна и Центъра за спешна медицинска помощ – Варна. Тези данни са част от програми, изпълнявани с финансовата подкрепа на дирекция „Превенции" в Община Варна: програма за епидемиологично изследване на профила на острите интоксикации с наркотици и алкохол на сдружение „Живот без алкохол" и програма за посттравматична и вторична превенция на хора, извършили опит за самоубийство на фондация „Суицидопревенция".

Остри интоксикации, дължащи се на употреба на наркотични вещества и/или алкохол.

Това са животозастрашаващи състояния, които настъпват след предозиране с наркотично вещество или поради натрупващия се ефект при комбиниран прием на психоактивни вещества от различен клас.

При пълнолетните пациенти с остри интоксикации *(вж. Табл. 1)* не се наблюдава съществена разлика в общия брой на случаите в сравнение с 2018 и 2019 г. Същевременно се отчита рязко нарастване на случаите, дължащи се на комбинирана употреба на наркотични вещества, за сметка на намаляване броя на моноинтоксикациите с марихуана, производни на амфетамините и опиоиди. При интоксикациите с наркотици съотношението мъже/жени е 2:1, а при алкохола - 5:1. Средната възраст за мъжете с остри интоксикации с наркотици е 34 години, за жените 29. Средната възраст за мъжете с остри интоксикации с алкохол е 39.5 години, за жените 36 години.

Табл.1

Честота на острите интоксикации сред възрастта 19-64 г. *(брой случаи)*

	2015	2016	2017	2018	2019	2020
С наркотични вещества *(общо)*	**184**	**132**	**195**	**233**	**239**	**232**
Марихуана	15	9	9	9	27	7
Амфетамини	12	6	5	9	36	10
Метамфетамини	6	5	3	10	14	4
Кокаин	5	5	11	4	5	4
Опиати/опиоиди	60	57	47	63	64	22
Психоактивни медикаменти	6	0	1	5	2	5
LSD	0	0	1	0	1	1
Комбинирана употреба на наркотични вещества	30	16	86	77	60	146
Комбинирана употреба на наркотично вещество с алкохол	56	34	32	56	30	33
С алкохол *(общо)*	**336**	**266**	**306**	**398**	**426**	**492**

И при непълнолетните пациенти *(вж. Табл. 2)* не се наблюдава разлика в общия брои на случаите спрямо 2019 г. Подобно на пълнолетните пациенти е налице увеличение на спешните случаи след комбинирана употреба на наркотици, както и след консумация на алкохолни напитки. При интоксикациите с наркотици съотношението момчета/момичета е 1:1, а при алкохола -2:1.

Табл.2

Честота на острите интоксикации сред възрастта 10 – 18 г. *(брой случаи)*

	2015	2016	2017	2018	2019	2020
С наркотични вещества *(общо)*	**21**	**21**	**20**	**22**	**29**	**30**
Марихуана	10	13	6	5	4	5
Амфетамини/ Метамфетамини	4	3	0	7	8	9
Кокаин	0	0	1	0	1	1
Хероин	0	1	1	1	7	0
Комбинирана употреба на наркотични вещества	5	3	12	5	5	11
Комбинирана употреба на наркотично вещество с алкохол	2	1	0	4	4	4
С алкохол *(общо)*	**50**	**37**	**72**	**27**	**30**	**45**

Каква е **ситуацията в България**, свързана с острите интоксикации, предизвикани от наркотични вещества. Според данните на Националния център по обществено здраве и анализи, регистрираните през 2020 г. случаи при лица над 18 г. бележат повишение от 4% спрямо 2019 г. При подрастващите на възраст до 18 г. се наблюдава обратното – намаление на случаите с 20% спрямо 2019 г.

Опити за самоубийство, чрез приемане на наркотични вещества

Това е друга група спешни медицински случаи, извън описаните по-горе остри интоксикации. През 2020 г. всеки четвърти клиент на консултативната програма на фондация „Суицидопревенция" е приел (погълнал) наркотично вещество в рамките на опит за самоубийство. Преобладават жените, при съотношение 2.5 към 1. Средната възраст при тях е 46.5, докато при мъжете е 32,5. По правило в суицидните опити са били използвани лекарства от групата на бензодиазепините, които съгласно българското законодателство са класифицирани като рискови наркотични вещества с приложение в медицината. Те се прилагат по строга индикация, като се изписват по определен ред *(т.нар. „зелени рецепти")*, който подлежи на строг контрол. Точно за това е налице тревожно предположение, доколко е обоснована продължителността и честотата на прием на изписаните медикаменти и как се осъществява този контрол при толкова висок процент на суицидните опити.

Хоспитализации, свързани с употреба на наркотични вещества
Източник на информация – психиатрични клиники в УМБАЛ „Св.Марина" – Варна

През 2020 г. са били хоспитализирани 203-ма пациенти по повод психични/поведенчески разстройства, дължащи се на употреба на наркотични вещества *(извън кръга на острите интоксикации) (вж. табл. 3)*. Спрямо 2019 г. се отчита намаляване на случаите с пациенти, лекувани за първи път в клиниките. Децата *(12-17 г.)* са 5% от всички хоспитализации. Средната възраст на пълнолетните лица е близо 33 год., като пациентите на възраст над 30 год. съставляват 70% от всички хоспитализации. За сравнение - средната възраст на хоспитализираните лица през 2007 г. е била 26 г., а през 2019-та - 31.5 г. Съотношението мъже/момчета: жени/момичета е близо 6:1.

Рязко е намалял броят на пациентите със зависимост към опиоиди *(хероин и др.)* спрямо минали години. През 2020 г. те са 16% от всички случаи. За сравнение - през периода 2001-2010 г. тези пациенти са съставлявали повече от 80% от хоспитализациите. За сметка на това, значителен ръст бележат психичните и поведенчески разстройства, дължащи се на комбинирана употреба на стимуланти *(кокаин, производни*

на амфетамина), канабис *(марихуана)* и алкохол – 82% от всички случаи. Средната възраст на пълнолетните лица с разстройства, дължащи се на употреба на *опиоиди* е с четири години по-висока от тази на пълнолетните лица с разстройства, дължащи се на *комбинирана употреба*.

Висок е и делът на случаите на пълнолетни пациенти с психотично разстройство – близо всеки трети. *(Тук трябва да поясним – това не са лица, при които има съпътстващо, друго психично заболяване или т.нар. „двойна диагноза". Става дума за група от психотични прояви, които се появяват по време на или непосредствено след употреба на психоактивни вещества, като най-често се наблюдават халюцинации, налудности, възбуда или ступор и абнормен афект, който може да варира от интензивен страх до екстаз)*. Високият дял се дължи най-вече на увеличаващият се процент от случаи, свързани с комбинирана употреба на наркотични вещества *(основно производни на канабис и стимуланти)*.

Табл.3

Показатели	Брой	%
Хоспитализирани лица по повод психични/поведенчески разстройства, дължащи се на употреба на наркотични вещества в психиатрични клиники в УМБАЛ „Св.Марина" Варна **през 2020 г.**	**203**	**100%**
Лекувани за **първи** път в клиниките на болницата	70	34%
Лекувани за **пореден** път в клиниките на болницата	133	66%
Диагноза, класифицирана според приеманите вещества		
Разстройства, дължащи се на комбинирана употреба (F19.x)	166	82%
Разстройства, дължащи се на употреба на опиоиди (F11.x)	32	16%
Разстройства, дължащи се на употреба на други вещества (F12.x, F13.x, F15.x)	5	2%
Допълнителен диагностичен код според клиничните изяви		
Вредна употреба (F1x.1), синдром на зависимост (F1x.2), абстинентно състояние (F1x.3)	148	72%
Психотично разстройство (F1x.5)	55	28%
Разпределение по пол		
Мъже/момчета	172	85%
Жени/момичета	31	15%
Разпределение по възраст		
12 – 17	10	5%
18 – 24	33	16%
25 – 29	25	12%
30 – 34	53	26%
35 – 40	59	29%
над 40	23	12%
Средна възраст		
Средна възраст на всички хоспитализирани **пълнолетни лица**		32.7 г.
Средна възраст на **пълнолетните лица** с разстройства, дължащи се на комбинирана употреба		32.4 г.
Средна възраст на **пълнолетните лица** с разстройства, дължащи се на употреба на опиоиди		36.7 г.

Субституиращо (заместващо) лечение с агонисти и агонисти-антагонисти

Източник на информация – психиатрични клиники в УМБАЛ „Св.Марина“ – Варна и Национален център по обществено здраве и анализи

Това са така нар. програми за „лечение с метадон“. Те са предназначени за лица с история на зависимост и интравенозна употреба на опиоиди (хероин), при които серия от неуспешни спирания/лечения са последвани от срив и рецидив на заболяването. В тези програми се използват медикаменти, които биохимично заместват незаконните опиоиди, приемани преди. Така се постига приемливо физиологично равновесие, което позволява на пациентите да се ресоциализират (*да започнат работа, да завършат образование, да подобрят общуването си с близки и значими други хора и т.н.)*. Тези субституиращи вещества се приемат през устата, което намалява риска от разпространение на кръвно преносими инфекции *(HIV, хепатит С и В)*.

За 2020 г. през двете варненски програми са преминали 239 пълнолетни лица *(173 мъже и 66 жени),* на възраст: от 18 г. до 24 г. – 0; от 25 г. до 34 г. – 145 и над 35г. – 87. И тук, подобно на хоспитализираните пациенти описани по-горе, се забелязва трайната тенденция за една все „по-застаряваща“ и намаляваща група на зависими от опиоиди (в частност от хероин).

НЕЗАКОНЕН ПАЗАР И ЗАКОНОНАРУШЕНИЯ, СВЪРЗАНИ С НАРКОТИЧНИ ВЕЩЕСТВА

Източник на данните – ОД на МВР Варна

Най-често на незаконния пазар на наркотици в града се наблюдава канабис *(марихуана)*, производни на амфетамина и хероин. В по-малка степен се предлага кокаин *(хидрохлорид)*, екстази или хашиш. Единични са случаите на продажби на синтетични канабиноиди или халюциногени като LSD – вероятно поради слабото търсене от страна на консуматорите.

Марихуаната на пазара е с български произход и се отглежда във външни насаждения или в закрити домашни оранжерии. Във Варна не се наблюдава предлагане на марихуана от чуждестранен внос. Продава се на цена от 20 лв. за един „кантарен“ грам, но реално този грам се разделя на четири, като всяка част се продава на цена от 5 - 7 лева. Матамфетаминът се произвежда в домашни условия от продукти, които се продават свободно в търговската мрежа. Като основен прекурсор се използват медикаменти, съдържащи ефедрин или псевдоефедрин, с допълнителни вещества като фосфорна киселина, солна киселина, натриева основа и др. Цената на този вид наркотично вещество е за 0,10

– 0,13 гр. 10 /десет/ лева на дребно. Закупен на едро цената е 40 лева за кантарен грам. Средната цена на улично ниво на хероина е 60 лв. за грам, на кокаин – 120 лв. за грам, амфетамин *(прах)* – 15 лв. за грам, екстази – 15 лв. за таблетка.

Чистота на наркотичните вещества на улично ниво в процентно съдържание на активната съставка през 2020 г.

Вещества	Брой изследвани проби	Минимум %	Максимум %	Най-често срещан %
Хероин	276	23.51	45.17	25.62
Кокаин(хидрохлорид)	123	62.25	87.32	72.15
Коноп	101	0.02	22.08	6.12
Конопени растения	78	0.12	6.37	5.37
Хашиш	10	7.53	14.26	8.42
Амфетамин	64	21.45	27.34	22.51
Метамфетамин	375	49.63	75.25	54.63
Екстази (MDMA)	5	41.53	78.14	41.53

Задържани количества

През 2020 г. са задържани следните количества наркотични вещества: хероин - 221 гр., кокаин – 1213 гр., амфетамин (прах) – 70.5 гр., метамфетамини – 5326 гр., екстази (табл.) – 104 бр., канабис (зелена маса) – 126.5 кг. и растения канабис (брой стръкове) – 1111 бр.

Задържани лица и досъдебни производства

През 2020 г. на територията на ОД на МВР Варна са задържани 606 лица и са образувани 465 досъдебни производства за притежание, разпространение, отглеждане и производство на наркотични вещества. *В тази цифра не влизат действията, проведени от сектор БОП – Варна поради това, че всички техни образувани досъдебни производства се водят от Специализираната прокуратура в гр. София*.

Тестване за наркотици на водачи на МПС

За 2020 г. сектор „Пътна полиция“ отчита 71 положителни проби от общо 231, проведени тествания с Drug Test 5000. Два от положителните резултати са били в условията на пътно-транспортно произшествие.

Най-често тестването е било положително за производни на амфетамина – 31 случая; канабис – 12 случая; кокаин и опиоиди – по 4 случая и бензодиазепини – 2 случая. В други 18 случая се отчита комбинирана употреба на две и повече наркотични вещества от различен клас *(основно канабис с метамфетамин или амфетамин)*.

ОБЗОР НА НАБЛЮДАВАНИТЕ ТЕНДЕНЦИИ, СВЪРЗАНИ С РАЗПРОСТРАНЕНИЕТО НА ХИВ/СПИН – ВАРНА 2020

Въпреки че светът е постигнал значителен напредък от края на 90-те години на миналия век, ХИВ продължава да бъде един от основните глобални проблеми в областта на общественото здраве.

В България *(от 1986 г. до края на 2020 г.)* са регистрирани общо над 3 470 лица с ХИВ инфекция като през последната година са открити **нови 183** ХИВ – позитивни лица, а общо 1 809 пациенти се проследяват в петте сектора за лечение на лица с ХИВ/СПИН, като 98% от тях получават съвременна антиретровирусна терапия.

В **област Варна** за последните **три години** са регистрирани **31 нови случая** *(12 през 2018 г., 9 през 2019 г. и 10 през 2020 г.)* Запазва се тенденцията инфектираните лица да са предимно от мъжки пол *(над 85%).*

Честотата на новорегистрираните случаи с ХИВ инфекция **на 100 000 души** население за България е 3,7, а средният показател за страните от ЕС през 2019 г. е 5,4, т.е. страната ни е с по-ниско разпространение на ХИВ в сравнение със средното за страните от ЕС.

Запазва се тенденцията от последните години броят на новоинфектираните мъже да е многократно по-голям от новоинфектираните жени. Съотношението **мъже/ жени** и през изминалата година продължава да нараства - 5.5:1 *(85% мъже и 15% жени)*.

По **път на инфектиране** се запазва тенденцията от последните години. Близо 89 % от новите случаи с ХИВ–инфекция са се инфектирали по сексуален път *(46% са мъже, които са имали сексуални контакти с други мъже и близо 43% са лица с хетеросексуални контакти)*. От всички новорегистрирани близо 9% са инфектирани при инжекционна употреба на наркотици.

През 2020 г. *(общо за България)* най-засегната е **възрастовата група** 30-39 г. /33%/, следвана от възрастовата група 20-29 г. – 28 % и 40-49 г. – 25%.

Географското разпространение показва, че по-голямата част от новоинфектираните с ХИВ са предимно в големите градове: София град – 40% *(74 лица)*, в Област Варна – 14% *(25 лица)*, Пловдив – 9% *(17 лица)*, Русе – 4% *(7 лица)* и в останалите под 3%. Данните показват още, че 5% от новите случаи през 2020 г. са чужди граждани от различни региони на света *(от 9 различни държави)*.

От регистрираните 617 лица с други сексуално преносими инфекции *(сифилис, гонорея, урогенитална хламидиаза)* 11% са от Варненска област.

По данни на РЗИ-Варна в разпространението на сексуално преносимите инфекции *(извън ХИВ)* в област Варна се наблюдава следната тригодишна динамика:

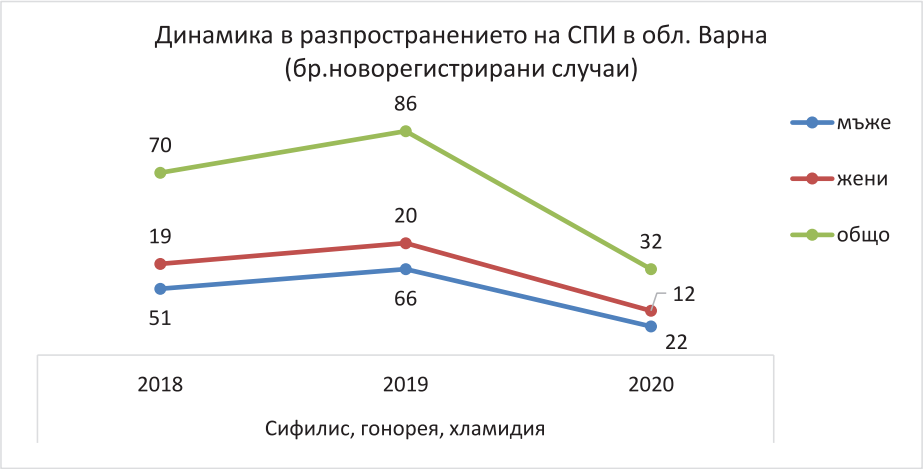

Новорегистрираните случаи на СПИ са основно във възрастовия диапазон 20 – 45 год., единични случаи на сифилис и хламидия има сред млади хора 15-19г.

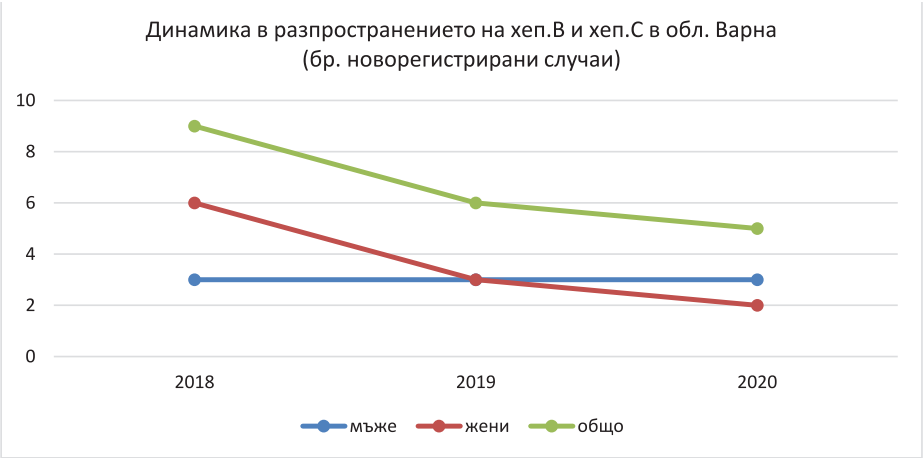

Новорегистрираните случаи са във възрастов диапазон – 30 – 60+ години.

Данните показват низходящ тренд в новорегистрираните случаи на СПИ за област Варна след 2019 г. Поради липса на други обективни причини, би могло да се предположи, че факторът, оказващ най-голямо влияние върху тези данни е епидемията от коронавирусна инфекция

и наложените противоепидемични мерки. Вероятните причини са ограничаване на рисковите сексуални контакти и спазването на противоепидемичните мерки, и/или това, че по-малък брой хора са се обърнали към лекар по повод оплаквания или изследвания.

В зависимост от инфекциозния причинител и възрастовата група, СПИ се срещат с различна честота при всички полово активни хора. С началото на половите контакти и в зависимост от сексуалното поведение съществува риск за инфектиране с полово-предавана инфекция. Най-често е засегната възрастта между 20 и 45 години. Възрастта рефлектира в зависимост от сексуалното поведение на партньорите и придобития имунитет. Рискът от СПИ и за двата пола се повишава, когато възрастта на първия полов контакт се понижава.

В началото на 2021 г. бе проведено о**нлайн анкетно проучване сред пълнолетни млади хора** от варненските университети за оценка на нивото на информираност, поведение и нагласи, свързани с ХИВ/СПИН, СПИ и репродуктивното здраве. Обобщените резултати са представени по-долу.

В проучването се включиха **491 студенти,** от които 77% от Медицинския колеж и университет, 13% от Икономическия университет, 6% от Техническия университет, 2% от ВВМУ и 2% от други ВУЗ. Анкетираните са предимно от първи, втори и трети курс, преобладават жените *(75%)*.

Всеки четвърти от участвалите не се чувства достатъчно **информиран** относно ХИВ/СПИН, СПИ, сексуалното и репродуктивно здраве и рисковете, свързани с тях. Основен **източник на информация** за ХИВ/СПИН и СПИ за 46% от анкетираните е интернет. От достоверни източници като медицински специалисти, специализирана литература, брошури и беседи в училище черпят информация 46%. Въпреки многото информационни канали и източници 12% не са наясно напр. с това какво е ХИВ.

За случаи на СПИ в **близкото социално обкръжение** посочва всеки пети от анкетираните, а 9% декларират, че те самите са били инфектирани. Сред близките приятели на 40% от анкетираните има жени, преживели аборт на нежелана бременност.

Начало на **сексуален живот** между 14 и 18 год. възраст имат половината от анкетираните, а 1% - под 14 години. Първи сексуален контакт на 14-15г. – 5%, на 15-16г. – 7%, на 16-17г. – 11%, на 17-18г. – 20%. Към момента на изследването 15% от анкетираните все още не са имали сексуален контакт.

Едва 31% съобщават, че ползват **презерватив** при всеки сексуален контакт. 18% не използват изобщо, а 34% - понякога. Рискови нагласи относно предпазната функция на презервативите има всеки трети от анкетираните. На естествени методи за предпазване от нежелана бременност разчитат 30% от участвалите в допитването.

По отношение на рисковото сексуално поведение на **младите хора в училищна възраст** във Варна, наблюдения и проучвания сред младежи *(14-19 год.)* позволяват най-общо да бъде описана следната ситуация. Най-често срещаният вариант на рисково сексуално поведение сред младите хора на тази възраст са сексуални контакти без предпазни средства, с непознат партньор или честа смяна на партньори. Това обикновено се наблюдава в ситуации на купони, партита, често свързани с употреба на ПАВ *(алкохол, наркотици)*. Всичко това води до понижен поведенчески самоконтрол. Близо половината от анкетираните тийнейджъри споделят, че в такива случаи човек пренебрегва обичайните практики за предпазване. Това се допълва и от наложената сред тях теза, че употребата на екстази или марихуана увеличава сексуалното удоволствие и продължителността на сексуалния контакт. Всеки трети тийнейджър *(на възраст 15-18г.)* съобщава за случаи на сексуални контакти след употреба на алкохол. Всеки пети споделя категоричното мнение, че алкохолът прави младите хора по-смели в сексуалните отношения.

По данни на организациите, реализиращи дейности по превенция на ХИВ/СПИН, **особеностите на уязвимите групи** във Варна и областта има следните характеристики:

Инжекционно употребяващи наркотици (ИУН)

Броят на ИУН е относително постоянен. Преобладават мъжете. Средната възраст на достигнатите клиенти е 33г. Възрастовият диапазон на ИУН е 19 - 55г. Инжекционно се употребява основно хероин. Увеличава се комбинираната употреба на хероин със синтетични дроги. Комбинират се също метадон и хероин. Инжектират се и синтетични наркотици. Използват се употребявани или общи инжекционни комплекти. Свързаността на ИУН с други рискови модели на поведение е устойчива тенденция. Практика е част от ИУН да предлагат платени сексуални услуги. Проституират както жени, така и мъже.

По-възрастните ИУН са добре информирани по отношение на начините за предпазване от ХИВ, вирусни хепатити В и С и други СПИ. Сред по-младите представители на ИУН все по-често се идентифицират лица, които са слабо информирани за рисковете, които придружават инжекционната употреба на наркотици. Това се отнася особено често за ИУН от ромска общност, живеещи в условията на гето.

Мъже, които правят секс с мъже (МСМ), проституиращи

По-младите представители от групата на МСМ често употребяват алкохол, марихуана, синтетични дроги. Зачестяват случаите на употреба на кокаин по време на събития, свързани със събиране на големи групи

хора (клубове, сватби). Комбинира се алкохол с кокаин и синтетични дроги. При по-възрастните представители от групата на МСМ се наблюдава по-често употреба на алкохол.

Част от младите ромски МСМ предлагат сексуални услуги на възрастни мъже и чужденци, които специално за това посещават ромските гета. Групата на по-младите МСМ, които експериментират с множество сексуални партньори, обикновено са с ниска здравна култура.

Благодарение на досегашната работа по Програмите на МЗ за превенция на ХИВ в града, част от предоставящите сексуални услуги (ПСУ) са добре информирани за рисковете от заразяване с ХИВ. По-възрастните и с по-продължителен опит представители на групата на ПСУ са информирани по-добре по отношение на рисковете от заразяване с ХИВ. Това важи и за ПСУ, които са работили в чужбина, където са получавали съответните услуги.

Фактори, формиращи риск от увеличаване разпространението на ХИВ/СПИН и СПИ

Субективни фактори: рисково сексуално поведение – ранно начало на полов живот, честа смяна на партньори, пренебрегване на предпазни средства, съпътстващо рисково поведение - употреба на алкохол и наркотици, проституция, рискови сексуални практики; рискови нагласи; недостатъчна информираност на населението - липса на системно здравно образование и медийна превантивна политика; социална среда: недостатъчно санкциониращa рисковото поведение и недостатъчно подкрепящa младите хора; стигматизиращи и дискриминиращи обществени нагласи и отношение към хората с ХИВ/СПИН.

Обективни фактори: миграция и улеснено движение на населението; липса на информационна система за ефективен контрол на СПИ; липса на устойчивост при финансиране на превантивните дейности сред уязвимите групи на национално ниво; в системата на училищното образование липсват програми по превенция на рисково сексуално поведение ХИВ/СПИН и СПИ и промоция на сексуално и репродуктивно здраве; по отношение диагностика, лечение и профилактика на СПИ – липсват клинични пътеки за лечение на СПИ (освен за сифилис и хепатити); закрити са кожно-венерическите диспансери по места; голяма част от СПИ не се съобщават и съответно не се проследяват и лекуват контактните лица; липсват комплексни здравно-социални услуги за подкрепа и контрол на лечението на хората живеещи с ХИВ/СПИН.

ОБЗОР НА НАБЛЮДАВАНИТЕ ТЕНДЕНЦИИ, СВЪРЗАНИ С ДЕТСКИТЕ ПРОТИВООБЩЕСТВЕНИ ПРОЯВИ И ПРАВОНАРУШЕНИЯ – ВАРНА 2020

Законът за борба срещу противообществените прояви на малолетните и непълнолетните (ЗБППМН) определя тези прояви като деяние, което е общественоопасно и противоправно или противоречи на морала и добрите нрави и обхваща възрастта от осем години до навършване на пълнолетие. Законът урежда и реда за разглеждане на **възпитателни дела** и налагане на **възпитателни мерки** от Местната комисия за борба срещу противообществените прояви на малолетните и непълнолетните.

Как българското законодателство третира случаите на престъпление, извършено от малолетно или непълнолетно лице.

Наказателната отговорност започва с навършване на 14 годишна възраст, ако детето е могло да разбира свойството и значението на деянието и да ръководи постъпките си. Дете на възраст от 8 до 13 навършени години е наказателно неотговорно. Следователно, противоправното деяние извършено от такова дете ще се разглежда като противообществена проява, макар да осъществява състав на престъпление.

Пример: ако две деца на 9 и 15 години извършат грабеж, то по отношение на 9 годишното ще бъдат приложени само и единствено възпитателни мерки, защото то е наказателно неотговорно по смисъла на Наказателния кодекс. По отношение на 15 годишното дете, прокурор ще прецени дали да продължи наказателното преследване или да изпрати преписката на местна комисия за налагане на възпитателни мерки. Изпращането на преписката за налагане на възпитателна мярка се прилага в случаите, когато деянието е извършено поради лекомислие, не е с голяма степен на обществена опасност като едновременно с това детето няма напълно изградена познавателна способност правилно да преценява характера, значението и последиците от своите действия.

Най-често прилаганите възпитателни мерки са: „поставяне под възпитателен надзор на обществен възпитател", „задължаване за участие в консултации, обучения и програми за преодоляване на отклоненията в поведението " и „предупреждение ". При тежки престъпления или при рецидивиращо поведение, съпътствано от липса на подкрепяща среда *(семейство, социална услуга и др.)* мярката може да бъде настаняване в социално - педагогическите интернати *(СПИ)* или възпитателни училища – интернати (ВПИ). Органът, който решава дали едно дете да бъде настанено в СПИ или ВУИ е Районния съд по настоящия му адрес.

През 2020 г. в гр. Варна са образувани **122 възпитателни дела** за общественоопасни деяния, в които са обхванати **109 деца:** *малолетни (8-13 г.)* - 15 *(10 момчета и 5 момичета)* и *непълнолетни (14-17 г.)* – 94 (76 момчета и 18 момичета).

100 от образуваните възпитателни дела *(82%)* касаят деяния, съставляващи престъпления. Другите 22 са за противообществени прояви *(5 от които за употреба на психоактивни вещества)* или административни нарушения.

Най-често срещаните престъпления са кражбите – 37, следвани от телесните повреди – 23 и тези, свързани с наркотици – 11. Кражбите са наполовина по-малко, спрямо 2019 г. Основната причина е продължителното затваряне на големи търговски обекти и училища, поради наложените противоепидемични мерки, а това са местата в които най-често се извършват кражби на вещи и пари.

През 2020 г. няма регистрирани престъпления срещу личността като блудства, изнасилване или убийства.

Показател	**2020**	2019	2018	2017	2016	2015
Възпитателни дела	**122**	144	162	142	135	126
От тях предложени от прокуратура	117	141	159	139	130	121
Обхванати деца	**109**	171	196	157	156	145
Малолетни 8-13	15	45	51	19	42	51
Непълнолетни 14-18	94	126	145	138	114	94
По вид на проявата						
Кражби	**37**	78	56	62	58	63
Телесни повреди	**23**	15	22	20	25	19
Наркотици (в т.ч. и за употреба)	**16**	28	17	25	34	17
Грабеж	**3**	2	7	3	1	1

През 2020 г., в рамките на възпитателните дела, са **наложени 154 възпитателни мерки**, като най-често това са „задължаване за участие в консултации, обучения и програми за преодоляване на отклоненията в поведението " - 61, „поставяне под възпитателен надзор на обществен възпитател" - 50 и „предупреждение " – 21.

По данни на ОД на МВР през 2020 г., на отчет в **Детска педагогическа стая** (ДПС) са се водили 251 малолетни и непълнолетни лица, от които 159 са извършители на престъпления. За същия период са били регистрирани 135 деца, жертви на престъпления.

Показател	**2020**	2019	2018	2017	2016	2015
Контингент на ДПС	**251**	265	260	296	295	280
Извършители на престъпления	**159**	135	81	54	61	66
Деца жертви на престъпления	**135**	160	160	187	208	259

По данни на **Районна прокуратура** – Варна през 2020 г. 41 непълнолетни лица са осъдени с влязла в сила присъда, от които с лишаване от свобода – 8 (2 през 2019 г.), с отложено изпълнение на наложено наказание лишаване от свобода (условно осъждане) – 14 (11 през 2019 г.).

Показател	**2020**	2019	2018	2017	2016	2015
Приключени досъдебни производства	**47**	38	28	42	60	51
Осъдени лица с влязла в сила присъда	**41**	34	22	22	31	14

ОБЗОР НА НАБЛЮДАВАНИТЕ ТЕНДЕНЦИИ, СВЪРЗАНИ С ТРАФИКА НА ХОРА – ВАРНА 2020

Трафикът на хора е престъпление срещу личността. В българското законодателство той се определя като „набиране, транспортиране, прехвърляне, укриване или приемане на хора, **независимо от изразената от тях воля**, когато се извършва с цел експлоатация".

"Експлоатация" е противозаконното използване на хора за разврат, за отнемане на телесен орган, тъкан, клетка или телесна течност от пострадалия, за осъществяване на принудителен труд, за просия или за държане в принудително подчинение, за поставяне в робство или в положение, сходно с робството. "Жертва" е всяко лице, което е било обект на трафика на хора, а като "рискова група" се определят лица, които поради възрастта си, пола, социалния статус или разположението на района, в който живеят, са потенциални жертви на трафик.

По данни на **Районна прокуратура – Варна**, за периода 01.01.2020 г. – 16.11.2020г. са образувани 18 досъдебни производства и са идентифицирани общо 15 пострадали лица – жертви на трафик на хора.

Брой жертви на	2018	2019	**2020**
трафик на хора	21	15	**15**

По-голямата част от идентифицирани жертви през 2020 г. са били обект на международен трафик, с цел сексуална експлоатация.

Брой жертви на	2018	2019	**2020**
трафик на хора	21	15	**15**

Досъдебните производствата са образувани или по сигнал на жертвата или в резултат на действията на правоохранителните органи, по постъпили други данни за наличие на престъпление, свързани с трафика на хора. При значителна част от случаите се е налагало използването на институтите на международна правна помощ, тъй като жертвите или самите извършители са в чужда държава.

При трафик на хора, с **цел сексуална експлоатация** се наблюдава свеждане до минимум на йерархичните и силови елементи при осъществяване на престъпната дейност, свързана със сводничество и

трафик. Доброволното участие на проституиращите намалява елемента на насилие и принуда.

През последните години се налага ясна тенденция към все по-голямо предлагане на сексуални услуги в интернет като обяви в сайтове за запознанства. Жените, предлагащи сексуални услуги, не се регистрират с действителни имена и снимки, което затруднява работата по установяване и идентифициране на жертвите. Потребителите на секс – услугите имат пряк контакт с жените и по този начин самоличността на сутеньорите остава скрита.

Основно влияние върху трафика на хора, с **цел трудова експлоатация** имат икономическата криза и масовата безработица. Жертвите са предимно от бедни селските райони, с основно или средно образование. В търсене на препитание те са склонни да предприемат по – големи рискове и проявяват висока степен на търпимост към злоупотреба с правата им. С това увеличават опасността да бъдат измамени и трудово експлоатирани.

В по – голяма част от случаите, в които има съмнение за трафик на хора с цел трудова експлоатация, се касае за икономическо престъпление „Измама". Измамата се извършва най – често от юридически лица, които не притежават лиценз за извършване на посредническа дейност, и в редки случаи от отделни физически лица, част от транснационални престъпни структури.

Подходът към жертвите е директен, чрез разговор или обява. Обещават им високи и бързи доходи, като често още при напускането на страната се забелязват пропуски и съмнения в легитимността на договорите. Най – честите сфери на трудова експлоатация са в областта на земеделието, строителството, домакинските услуги, хотелиерството и развлекателната индустрия.

Защита, възстановяване и реинтеграция на жертви на трафик на хора
Източник на информацията - Фондация „SOS-семейства в риск"

Наблюдава се устойчивост по отношение на идентифицираните жертви на трафик на хора, обхванати в услуги за подкрепа, защита и последваща реинтеграция. Запазва се тенденцията жертвите да са жени, експлоатирани сексуално в условията на международен трафик.

През периода 2019-2020 г. жертвите, обект на външен *(трансграничен)* трафик на хора са съставлявали 80% от всички случаи. Държави на крайната дестинация са били Германия, Франция, Гърция, Кипър, Италия, Албания, Великобритания и Полша.

Осем жертви са привлечени като свидетели в наказателни производства в България и чужди държави.

Разпределение, на база ползваните услуги за консултиране и настаняване на жертви на трафик на хора, управлявани от Фондация „SOS-семейства в риск"

2019	**2020**	2019	**2020**	2019	**2020**	2019	**2020**
9	**5***	4	**3**	1	**2**	1	**-**

**През 2020 г. в приюта за временно настаняване са пребивавали и 3 деца на жени, жертви на трафик.*

	2019	**2020**
Общ брой на случаите		
	15	**10**
Разпределение по пол		
Жени	15	**10**
Мъже	0	**0**
Разпределение на база възраст		
Възраст от-до г.	16-38	**21-44**
Пълнолетни	13	**10**
Непълнолетни	2	**0**
Разпределени по вид на експлоатацията		
Сексуална	14	**9**
Трудова	0	**1**
Друго: просия	1	**0**

ОБЩИНА ВАРНА

ДИРЕКЦИЯ „ПРЕВЕНЦИИ”

Общински съвет по наркотичните вещества

Общинска комисия по борба срещу противообществените прояви на малолетните и непълнолетните

Местна комисия за борба с трафика на хора

Консултативен съвет по превенция на ХИВ /СПИН

---

mdc_vn@abv.bg
www.prevencii.com

Младежки дом, Централен офис
гр. Варна, бул. „Цар Освободител“ № 27
тел.: 052 820 677

Информационно-обучителен център „Чайка“
гр. Варна, ж.к. „Чайка“ № 170
тел.: 052 820 748

Превантивно-информационен център „Младост“
гр. Варна, бул. „Вл.Варненчик“, кв. „Трошево“ бл.50
тел.: 052 820 751